
ІСТОРІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

ВІД ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІДЕЙ І ТРАДИЦІЙ ДО ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Сергій Бубка

Резюме. В этой статье анализируются взаимосвязи между происходившими в разных европейских и других странах (начиная с XV ст. нашей эры) социально-экономическими, культурными и мировоззренческими изменениями в обществе и различными явлениями возрождения интереса к античным Олимпийским играм, включая первые попытки проведения подобных комплексных спортивных соревнований. Рассматриваются Олимпийские игры, проводившиеся в разные периоды во Франции, Швеции, Великобритании, Греции и др. странах. Обобщаются разные факторы, приведшие в конце концов к созданию международного олимпийского движения благодаря деятельности Пьера де Кубертена и его сторонников и соратников, завершившейся созданием МОК, организацией и проведением возрожденных Олимпийских игр современности.

Ключевые слова: Олимпийские игры, международное олимпийское движение, Международный олимпийский комитет, традиции.

Summary. The interrelations between socio-economic, cultural and vision changes having taking place in different European and other countries (starting from XV century AD) and various occurrences in the revival of interest to the antique Olympic Games, including the first attempts of conducting such complex sports competitions, are analyzed in this article. The "Olympic Games" having being held in different periods in France, Sweden, Great Britain and Greece are discussed. Different factors having led to the creation of the international Olympic movement due to the activities of Pierre de Coubertin, his associates and supporters, which was concluded by the creation of the IOC, organizations of the revived Olympic Games in modern conditions, are summarized.

Key words: Olympic Games, the International Olympic Movement, the International Olympic Committee, the traditions.

У науковій літературі проблема історії олімпійського руху й Олімпійських ігор у період з XV по XIX ст. тривалий час залишалася недостатньо висвітленою. Це період, що передував діяльності П'єра де Кубертена і його соратників, спрямованої на відродження Олімпійських ігор сучасності.

Дослідники, як правило, після висвітлення занепаду античних Олімпійських ігор переходили до другої половини XIX ст., аналізуючи філософські погляди П'єра де Кубертена та його праці із різних систем фізичного виховання, діяльності щодо координації зусиль прибічників відродження Ігор і популяризації цих ідей, підготовку і проведення в 1894 р. у Паризі конгресу, на якому було прийнято рішення про створення Міжнародного олімпійського комітету як керівного органу олімпійського руху і про проведення в 1896 р. в Афінах Ігор I Олімпіади сучасності.

Слід констатувати, що різні спроби проведення тих або інших спортивних змагань, що іменуються Олімпійськими іграми, неодноразово роби-

лися в різних країнах як Європи, так і Північної Америки задовго до діяльності Кубертена. Події XV—XIX ст., що заклали фундамент для реального відродження олімпійського руху та Олімпійських ігор, уперше стали отримувати належне висвітлення у вітчизняній спеціальній літературі лише на початку ХХI ст. [4, 5], а в зарубіжних виданнях — в основному, в останній чверті ХХ ст.

Соціально-економічні, культурні й світоглядні зміни у суспільній свідомості в епоху Середньовіччя, що вплинули на відродження інтересу до античних Олімпійських ігор, перші спроби проведення такого рівня спортивних змагань.

У XV—XVII ст. у розвинених країнах Західної і Центральної Європи відбувалися істотні зміни не лише в економічній і соціальній сферах, а й у світогляді людей, що сприяло духовному звільненню і гуманізації суспільства, розвитку освіти, науки, культури і міжнародної співпраці, а також тому, що у подальшому буде названо фізичним

вихованням, фізичною культурою і спортом. В історії ці періоди отримали назву епохи Відродження (Ренесансу) і наступного Нового часу.

Разом з усіма іншими позитивними явищами тих часів у суспільстві знову пробудився інтерес до вивчення історії Давніх Греції і Риму, досліджені місця проведення атлетичних змагань в античній цивілізації та Олімпійських ігор зокрема [5].

Поступово в Англії, Франції, Швеції, Німеччині, Богемії (Чехії) і деяких інших країнах стали формуватися основи фізичної культури (з використанням різних форм рухової активності) і основні національні системи фізичного виховання. Відбувався і розвиток змагального спорту (в Англії, США, Франції, Голландії, Швеції, Німеччині, Австралії, Австрії, Росії, Канаді) – легкої атлетики, футболу, плавання, кінного спорту тощо, включаючи й міжнародні змагання з цих видів спорту.

Водночас помітно зрос інтерес до такого громадського культурного явища, як давньогрецькі Олімпійські ігри, що привело до спроби їх відродження, які в багатьох країнах реалізовувалися у різних організаційних формах і масштабах.

У Бадені (недалеко від Відня) у 1516 р. відбулися “Олімпійські виступи”, проведені юристом Йоханнесом Аквіллою, на якого велике враження справило вивчення історії Стародавньої Греції, у тому числі й античних Олімпійських ігор.

В Англії в 1612 р. в містечку Котсвold Хілс під час святкування Трійці уперше було проведено змагання, що увійшли в історію спорту під назвою “Котсвoldські олімпійські ігри” [4, 5], ідеологом яких виступив адвокат Роберт Дувр. Він оселився у тих місцях у 1611 р. За його ініціативи, програма народних свят, що включала танцювальні та пісенні конкурси, ігри та розваги, була доповнена спортивними змаганнями – кінними перегонами, а також собачими гонками за дичиною.

У подальшому Котсвoldські ігри проводилися регулярно, а їхня спортивна програма розширявалася й уточнювалася. Хоча в ній основне місце, як і раніше, відводилося кінним і собачим перегонам, що проводилися за встановленими правилами, та вже проводяться змагання з деяких дисциплін легкої атлетики – бігу, стрибків, метання ковальського молота, а також із різних видів боротьби, фехтування та уміння володіти списом. У 1636 р. вийшов у світ твір “Анналії Дубренція”, в якому було детально описано не лише спортивну і розважальну складові цих змагань, а й глядачів, які відвідували їх, покровителів, прибічників проведення й організаторів, передусім, Роберта Дувра, а також присвячені їм поеми [17]. Наприклад, в одній із них (автор Б. Джонсон) прослав-

ляється Р. Дувр, якого порівнювали із сучасним Гераклом, а організовані ним ігри – із давньогрецькими Олімпійськими, Піфайськими, Немейськими та Істмійськими. Інший автор, М. Дрейтон, писав, що Котсвoldські ігри “відроджують славу золотого віку в сумовитий залізний час”, і наголошував на зв’язку їх із давньогрецькими Олімпійськими іграми.

Роберт Дувр був організатором і керівником Котсвoldських олімпійських ігор протягом тридцяти років. Та через релігійні і політичні противіччя, що охопили Англію і призвели до громадянської війни, ігри в Котсвoldі перестали проводити. Поновилися вони у 1660 р. (але вже без Роберта Дувра) і проводилися регулярно протягом 200 років. Дуже багато для їх розвитку і популяризації зробили онуки засновника ігор і найбільше молодший із них – Томас Дувр.

Хоча регламент Котсвoldських ігор і їхня програма неодноразово змінювалися, але в них найпопулярнішими спортивними змаганнями залишалися біг і стрибки, фехтування, кінні перегони, різні види боротьби і змагання з палицями. При цьому варто відмітити, що змагання проводилися не лише серед чоловіків, а й серед жінок. Атмосфера цих ігор, що знали періоди зростання популярності, і зниження, відзначалися барвистістю і святковістю, великою кількістю танців, пісень і різноманітних розваг.

У зв’язку з розвитком промисловості в тому регіоні Англії у середині XIX ст. і пов’язаним із цим помітним погіршенням криміногенної ситуації, проведення Котсвoldських ігор було призупинено, знову вони поновилися тільки 17 травня 1951 р. Через кілька років вони набули стабільної і чіткої організації. У 1965 р. було засновано Товариство Роберта Дувра, що стало в 1966 р. організатором ігор на Дуврському пагорбі, котрі багато в чому дотримувалися колишнього формату і традиції. З 1967 р. ці ігри стали проводитися як офіційний захід. Відповідно до сформованої Товариством Роберта Дувра нової філософії Котсвoldських ігор, вони хоча і спиралися на історичне коріння, але повинні були враховувати і сучасні смаки та вимоги. До програми ігор організатори повернули деякі з тих традиційних видів змагань, що проводилися ще в XVII ст. – штовхання ядра, метання ковальського молота, стрибок із місця [5].

Ігри в Котсвoldі стали масовішими і видовищнішими, вони набули оздоровчо-розважального характеру, а їхня специфіка змістилася у бік товариського суперництва й активного відпочинку [9].

Проте, незважаючи на це, Товариство Роберта Дувра, що вважає Котсвoldські ігри спадкоємцем давньогрецьких Олімпійських ігор, продовжують

стверджувати, що їхні ігри (що представлені громадськості як “Олімпійські ігри Роберта Дувра”) є одним із найбільших у світі олімпійських заходів, що забезпечує зв’язок між античними і сучасними Олімпійськими іграми [8]. Котсвoldські ігри проводяться і нині, зберігаючи свій розмах, святковість, масовість і театралізованість.

У Швеції у 1624 р. капітан Р. Стоуер організував і провів “Олімпійські ігри”, програма яких включала змагання з бігу, метання молота, боротьби, а також гру, що чимось нагадувала гандбол, та деякі інші змагання [5]. У 1644 р. на вимогу радикальних пуритан ці ігри владою були заборонені, але через два десятиліття відродилися і проводилися ще протягом 60 років.

У другій половині XVIII ст. граф Фредерік Богислаус Шверін запропонував план розвитку спорту в Швеції, що передбачав будівництво в усіх провінціях спортивних майданчиків і проведення різноманітних спортивних заходів. При цьому він припускає, що коли така система існувала довго, то в кожній шведській провінції з’явиться місце для святкування з великим розмахом Олімпійських ігор (27).

Спроби відродження спортивних змагань у дусі античних Олімпійських ігор робилися в XVIII ст. не лише в Європі, а й у Північній Америці. Наприклад, у США конгресмен У. Драйтон у 1779 р. запропонував провести спортивне свято на честь Дня незалежності, посилаючись при цьому на давньогрецькі Олімпійські ігри, а його суперник — конгресмен Г. Лоуренс — у відповідь на такі заклики стверджував, що Олімпійські ігри й інші дурощі привели греків до занепаду [4].

Приблизно у той самий період у Канаді (Монреаль) проводилися спортивні свята під назвою “Олімпійський фестиваль” [5].

У науковій літературі висловлюється думка про те, що ідею відновлення Олімпійських ігор одним із перших висловив у 1793 р. німецький педагог Йоган Крістоф Фрідріх Гутс-Мутс — теоретик і практик у сфері фізичного виховання, який звернув увагу сучасників на Олімпійські ігри [5], що проводилися в Стародавній Греції.

“Олімпійські ігри” у Франції і Швеції у першій половині XIX ст.

У першій половині XIX ст. одним із осередків діяльності із упровадження рухової активності й спорту у навчально-виховний процес стала семінарія Рондо у Франції, розташована недалеко від Гренобля. Ченці, які викладали в цій семінарії, вважали спорт одним із дієвих засобів духовного і фізичного виховання. На початку 1831/1832 навчального року учні класу філософії, захоплені вивченням історії Стародавньої Греції (у тому

числі і такої її спадщини, як Олімпійські ігри), запропонували директору цього закладу в останній день лютого кожного високосного року проводити ігри, подібні до давньогрецьких, їх отримали на це згоду, а також підтримку в їх організації [6].

29 лютого 1832 р. у Рондо відбулися перші ігри, підготовку і проведення яких здійснювали самі учні семінарії, які створили спортивне товариство й обрали відповідальних осіб. Викладачі семінарії допомогли розробити “Олімпійський закон”, спрямований на увічнення олімпійських свят, він визначав умови організації ігор і їхні правила. Ці ігри розглядалися ініціаторами й організаторами як захід, що сприяє відродженню культури Стародавньої Греції [5]. Ігри проходили під назвою “Олімпійський хід на згадку про ігри, які відзначалися в Олімпії кожні чотири роки”, а наступні — вже під назвою “Олімпійські ігри” [6].

До програми перших ігор в Рондо входили різні змагання, у тому числі біг, стрільба з карабіна, біг у мішках, командні ігри з м’ячами тощо. Варто відмітити, що влада Гренобля надала семінаристам територію для проведення таких змагань.

Надалі програма ігор в Рондо розширювалася й удосконалювалася; до неї додатково було включено метання диска, стрибки з жердиною, фехтування на шаблях.

Окрім спортивних змагань, серед семінаристів проводилися конкурси поезії, в яких особливу увагу приділяли прославленню Олімпійських ігор. Також варто відмітити, що значну роль відводили ритуалам представлення команда, які брали участь у змаганнях, і нагородження переможців олімпійськими медалями. У цих ритуалах організатори прагнули поєднувати вірність давньогрецьким традиціям із різними сучасними нововведеннями [5]. Характерно, що, незважаючи на зміну поколінь і політичні потрясіння, в семінарії Рондо вдалося зберегти ентузіазм учнів, викладачів і керівників. Про дух незалежності і свободи, що панував у семінарії, красномовно свідчать спогади одного з її вихованців — Анрі Руссе, який у праці “Олімпійські ігри в Рондо (1832–1894)” описав їхню історію і розвиток, підтверджуючи не лише прихильність учасників цих ігор до ідеалів олімпізму, а й тісний зв’язок із політичним і релігійним життям Франції, прагнення учнів і педагогів до створення у семінарії атмосфери моральності, свободи, творчості, самостійності і “здорового” суперництва [6].

У Швеції учитель гімнастики і фехтування Густав Йохан Шартau заснував в Гельсінборзі (місто на півдні країни) “Олімпійську асоціацію”, зумів зацікавити її діяльністю багатьох відомих людей (у тому числі власників газет) і висловив ідею

проведення Олімпійських ігор, подібних до давньогрецьких, у Рамлесі — курорті, розташованому неподалік. 28 червня 1834 р. у статті, опублікованій в одній із газет, він закликав: “Олімпійські ігри за багато віків канули у невідомість, але ми сподіваємося, що в один із днів сильні сини скандинавські зможуть провести ігри в оновленій формі і взяти в них участь” [5].

Ігри в Рамлесі проводились двічі: у 1834 і 1836 рр. Програма включала кінні змагання, ряд легкоатлетичних дисциплін (біг на короткі і довгі дистанції, стрибки у висоту, стрибки з жердиною), боротьбу, гімнастику (вправи на координацію і рівновагу) і скелелазіння. Шартау, враховуючи високу популярність кінних змагань у цьому регіоні, дуже сподівався, що в них братимуть участь військові кавалеристських полків, що знаходилися там. Але, як відмічає А. Сван у праці “Олімпійські ігри в Рамлесі в 1834 і 1836 роках”, що вийшла у світ у 1984 р. [27], офіцери не побажали змагатися з конюхами і ковалями. Хоча кількість учасників була невелика, але за ними спостерігали кілька тисяч глядачів, та і преса виявила до цих ігор великий інтерес. Пам'ять про ті далекі події збереглася в деяких “спортивних” назвах: “район Олімпіад”, “вулиця перегонів”, “вулиця учителя фехтування” тощо.

Роль Вільяма Пенні Брукса в зародженні й розвитку Олімпійських ігор у Великій Британії

В історії спроб відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах помітне місце посідає Вільям Пенні Брукс — уродженець Мач Венлоку (містечка у Великій Британії в графстві Шропшир в Уельсі). Він народився 1809 р. у сім'ї лікаря, медичну освіту здобув навчаючись в Англії, Франції й Італії. У 1830 р. повернувся у Мач Венлок, де зайнявся лікарською практикою. Він завоював популярність і авторитет, беручи активну участь у розробці та реалізації різних проектів, наприклад, з будівництва дороги і хлібної біржі, введення в місті газового освітлення, створення класів із вивчення музики і спортивних секцій [25].

Вільям Пенні Брукс у 1841 р. заснував Венлокське сільськогосподарське товариство читання. У його структурі у 1850 р. було відкрито спортивний клас, який потім виділився в самостійне Олімпійське товариство Венлока. До створення його Брукс підійшов маючи на той час конкретні плани, що базувалися на його сташих чітких поглядах.

Ігри в Мач Венлоку, населення якого становило близько трьох тисяч осіб, планувалися як щорічні, вперше вони були проведені під керівництвом В. П. Брукса 22 жовтня 1850 р. і включали змагання з таких видів спорту, як футбол і

крикет, легкоатлетичні дисципліни — біг на різні дистанції, стрибки у висоту і стрибки в довжину, а також метання кілець, штовхання каменя тощо. До програми цих ігор одночасно зі змаганнями, організованими за давньогрецькими зразками, входили грубі народні ігри і змагання тієї патріархальної простоти, які були характерними для “веселої Англії” в її вікторіанську епоху [5].

Програма ігор, що проводилися у Мач Венлоку, неодноразово оновлювалася. Вона стала включати і такі види змагань, як метання списа, пентатлон, а також різні народні змагання, у тому числі такі екзотичні, як біг із віzkами (при цьому у тих, хто змагався, були зав'язані очі), рицарські турніри на конях (вершники були одягнені в середньовічні костюми) і навіть поросячі перегони. Проте надалі програма усе більше стала наближатися до тієї, що була притаманна Олімпійським іграм у Стародавній Греції, і в Мач Венлоку, окрім спортивних змагань, почали проводити поетичні конкурси. До того ж, організатори започували ряд ритуалів і церемоній із античних Ігор: переможців увінчували лавровими вінками, а також нагороджували медалями [15].

Венлокські ігри, організовані і керовані Вільямом Пенні Бруксом, досягли найбільшої популярності в 1960—1970-ті роки, в них брали участь спортсмени не лише з Мач Венлоком і його околиць, а й з різних місць, дуже віддалених від графства Шропшир, а за змаганнями спостерігали до чотирьох-п'яти тисяч глядачів.

У діяльності, спрямованій на відродження Олімпійських ігор, Брукс не обмежувався лише Мач Венлоком, графством Шропшир і навіть межами Англії, а цікавився розвитком спорту в інших країнах, особливо в Греції [5]. У 1859 р. Олімпійське товариство Венлока виділило кошти на нагородження переможців “Панеллінської Олімпіади” — ігор, що періодично проходили у столиці Греції Афінах за підтримки Євангеліса Цаппаса. Вільям Пенні Брукс, який пропагував ідеї відродження Олімпійських ігор, встановив листування з грецькими ентузіастами спортивного й олімпійського руху, у тому числі і з повіреним у справах Греції в Лондоні Д. Геннадіусом, неодноразово обговорюючи з ним різні питання, пов'язані з ідеєю відродження у Греції Олімпійських ігор, причому саме як міжнародного заходу.

Про те, як грецькі прихильники цього відродження позитивно сприймали активну і цілеспрямовану діяльність Брукса в цій сфері, може свідчити цитата із одного з адресованих йому листів Д. Геннадіуса: “Як грек, я почиваю себе у боргу перед Вами за ваші зусилля із втілення в життя відродження Олімпійських ігор” [25]. Так само тепло відгукувалася про його діяльність і грецька

преса. Так, в одному з номерів газети “Кліо” (червень 1881 р.) повідомлялося, що “доктор Брукс, захоплений прихильник еллінської культури, залишає до організації Міжнародного олімпійського фестивалю в Афінах” [5].

У Великій Британії Ліверпульське олімпійське товариство провело в 1862 р. перший Олімпійський фестиваль, який потім проходив ще кілька разів [26]. У 1865 р. було створено Національну олімпійську асоціацію Англії, що провела в 1866 р. перші Олімпійські ігри (Олімпійський фестиваль) в Лондоні, другі — в Бірмінгемі (1867 р.) і треті — у Велінгтоні (1868 р.). До програми першого Олімпійського фестивалю входили змагання з бігу, плавання, гімнастики, крикету і ряду інших видів спорту. Брукс, виступаючи на врученні призів переможцям, особливу увагу у промові приділив тому, наскільки національна могутність залежить від розвитку спорту і фізичного виховання населення [6]. Коли у 1874 р. після шестирічної перерви услід за третіми Олімпійськими іграми організовувалися четверті, то місцем для їх проведення було обрано Мач Венлок. У 1877 р. у Шрусбері відбулися п'яті ігри, а в 1883 р. у Хедлі Шропширі — шості, що стали останніми, проведеними Національною олімпійською асоціацією Англії.

У Морпеті у 1873 р. відбулися перші Морпетські олімпійські ігри, що проходили досить регулярно і припинилися тільки в 1958 р.

Хоча інтенсивний розвиток різних видів спорту у Великій Британії у другій половині XIX ст. разом зі створенням численних спортклубів і проведенням різноманітних турнірів спричинив деяке зниження популярності Венлокських олімпійських ігор і зменшення кількості їх учасників, однак вони залишилися значущою подією для жителів Мач Венлока і сусідніх територій [5]. Слід зазначити, що Брукс популяризував Венлокські олімпійські ігри як складову частину національної англійської системи фізичного виховання, націлену на формування здорової нації.

Почесним гостем Венлокських ігор у 1890 році був барон П'єр де Кубертен, який відвідав захід на запрошення їх засновника Вільяма Пенні Брукса. Свої враження Кубертен виклав у газеті “Ле Ревю Атлантик” в опублікованій статті “Олімпійські ігри в Мач Венлоку: сторінка в історії спорту”, в якій оцінив побачене в Мач Венлоку: “...той факт, що Олімпійські ігри, які сучасна Греція досі не в змозі відродити, вижили у наш час — заслуга не греків, а доктора В. П. Брукса. Саме йому ми зобов'язані їх історичному відкриттю 40 років тому, і саме він у свої 82 роки, все ще іскрометний і несамовитий, продовжує організовувати і надихати їх. Усе це оповито вуаллю поезії й ароматом античності” [11, 25].

Така висока оцінка діяльності Брукса багато в чому пояснювалася не лише фактом регулярного проведення Венлокських олімпійських ігор, а й тим, що їхня ідеологія збігалася з поглядами самого Кубертина. Зазначимо, що у своїй діяльності Кубертен використовував досвід організованих Бруксом Венлокських ігор, а також звернувся до нього за підтримкою в період підготовки до установчого Олімпійського конгресу в Парижі у 1894 р. Наведемо цитату з листа В. П. Брукса П. де Кубертину: “Це була моя так довго виношувана ідея зробити Грецію центром, але плани вашого Конгресу охопити усі країни дійсно чудові. Проте це слід виконати без щонайменшого зволікання, оскільки, спираючись на свій досвід, я можу стверджувати, що досягнутий успіх слід закріплювати швидкими рішучими діями на хвилі ентузіазму. Хотів би я бути молодшим і сильнішим, щоб бути свідком ентузіазму цього Конгресу, слухати проникливі виступи на захист його спрямувань” [25]. На жаль, похилий вік і стан здоров'я не дозволили йому взяти участь у цьому Конгресі, а наприкінці 1895 р. він помер.

У 1950 р. було проведено урочистості, присвячені 100-річному ювілею перших Венлокських олімпійських ігор. У 1977 р. поновилася діяльність Олімпійського товариства Венлока, яке нині координує діяльність спортклубів, спортивних секцій, змагань із різних видів спорту й організує фестивалі мистецтв (у яких беруть участь поети, музиканти і письменники).

Американський історик Девід Янг, який вивчав діяльність різних людей і їхню роль у відродженні Олімпійських ігор, у виданому в 1987 р. дослідженні “Начала сучасних Олімпійських ігор: нова версія” стверджував, що ідея їх відродження за давньогрецьким зразком і проведення таких Ігор в Афінах раз на чотири роки як великого міжнародного заходу належить не Кубертину, а англійцю Бруксу, котрий висловив цю ідею восени 1880 р. і вжив певних заходів для її реалізації.

Коли у 1994 р. відзначали 100-річний ювілей офіційного відродження Олімпійських ігор, президент Міжнародного олімпійського комітету Хуан Антоніо Самаранч поклав вінок на могилу Вільяма Пенні Брукса і при цьому, звертаючись до представників преси з різних країн, сказав: “Я прийшов віддати пошану докторові Бруксу, який був справжнім засновником сучасних Олімпійських ігор” [5].

Проведення у країнах Європи і Північної Америки в останній чверті XIX ст. заходів, подібних до Олімпійських ігор

Історії останньої чверті XIX ст. відомо ще кілька здійснених у різних країнах Європи і Північ-

ної Америки спроб проведення заходів під назвою “Олімпійські ігри”, заснованих на давньогрецькій культурній спадщині. Наприклад, у 1880 р. в Паличі (Австро-Угорська імперія) відбулися Олімпійські ігри, що проходили до 1914 р., коли почалася Перша світова війна.

Заходи аналогічної спрямованості проводилися і в баварській столиці Мюнхені, де програма спортивних змагань включала легкоатлетичні дисципліни (біг і метання), кінні перегони, а також різні народні забави й ігри.

У Сан-Франциско (США) у 1893 р. відбулися змагання під назвою “Відроджені греко-римські ігри”.

Варто зупинитися на тих спробах відродження Олімпійських ігор, які в XIX ст. робилися у Греції — батьківщині античних Олімпійських ігор.

У 1997 р. в Афінах вийшла у світ двотомна фундаментальна праця “Greek Athletics”, створена колективом грецьких фахівців і видана Міністерством культури і Генеральним секретаріатом спорту цієї країни. В ній показано, що ні за часів Візантійської імперії, ні тоді, коли Греція перебувала під владою Османської імперії, не згасав інтерес греків до такої частини їхньої історії і культури, як античні Олімпійські ігри [19].

Хоча у XVI—XVII ст. і деякою мірою у XVIII ст. у різних місцевостях, населених греками, проводилися спортивні змагання, чимось подібні до давньогрецьких атлетичних поєдинків, але вони були локальними і не йменувалися Олімпійськими іграми [5].

Коли наприкінці XVIII ст. була повалена Венеціанська республіка, населення ряду грецьких островів в Іонічному морі потрапило під вплив подій Французької революції. Зокрема, на острові Кефalonія було сформовано інститут грецьких якобінців, однією з ініціатив яких стала ідея відродження Олімпійських ігор, що проводяться на честь античних богів. І такі ігри проходили там у 1807—1814 рр. під назвою “Grix Olympiasiques”. У 1829 р. ігри, подібні до Олімпійських, відбулися в Мегарі у військовому таборі, до їхньої програми входили біг, стрибки і стрільба [18].

Ідея відродження Олімпійських ігор помітно активізувалася після грецької революції (1821 р.) і подальшого отримання Грецією незалежності з проголошенням самостійної держави (1832 р.). Грецький журналіст Пананотіс Суткос у 1833—1842 рр. неодноразово піднімав перед урядом Греції питання про те, щоб оголосити 25 березня святковим днем і днем проведення Олімпійських ігор. Тоді ж у країні проводилися і змагання, подібні до Олімпійських ігор: в Афінах у 1835 р., а в Піргосі — в 1838 р. [5, 19].

Але проведення масштабних ігор загальнонаціонального характеру за сприяння уряду стало

можливим лише тоді, коли до цього підключився багатий землевласник Євангеліс Цаппас, який ходив у Румунії, але був патріотом Греції. Він надіслав лист грецькому королю Оттону I, запропонувавши відродити Олімпійські ігри, що були важливою частиною національної історії і культури. Та король поставився до такої ідеї скептично, і тоді Євангеліс Цаппас створив на власні кошти фонд для проведення Олімпійських ігор і побудував для цих цілей в Афінах великий спортивний зал.

Завдяки меценатській підтримці з боку Цаппasa і його зусиллям у 1859 р., у грецькій столиці відбулися перші ігри, названі Панеллінською Олімпіадою [21]. До програми цих ігор, переможців яких увінчував оливковими вінками і нагороджував грошовими призами король Оттон I, входили біг на один стадій і на два стадія, стрибки, метання диска, списа (на дальність і в ціль), кінні змагання, боротьба, лазіння по канату, командні змагання з перетягування каната. У цих іграх брали участь не лише спортсмени, які проживали на території Греції, а й греки, котрі мешкали на Кіпрі, в Єгипті і в Малій Азії.

Успішне проведення першої Панеллінської Олімпіади спонукало Євангеліса Цаппаса до появи нової ідеї — зробити ці ігри регулярними і міжнародними, що мало б сприяти єдинанню народів різних європейських країн.

Такі ігри передбачалося провести у 1863 р., проте вони не відбулися через смерть короля. А в 1865 р. помер Цаппас. Але його ідея не загинула, і засновані ним ігри проходили ще кілька разів (1870, 1875, 1877 і 1889 рр.). До їхньої програми, окрім уже згадуваних дисциплін, було включено також змагання зі стрибків із жердиною, стрибків у висоту з розгону, з потрійного стрибка, лазіння по жердині, метання каменів, підняття тягарів (двома руками й однією), гімнастичні вправи на паралельних брусах та інші змагання (21).

Грецькі фахівці [19, 22] вважають, що далеко не повною мірою оцінено внесок, зроблений для відродження олімпізму й Олімпійських ігор такими видатними грецькими діячами, як Євангеліс Цаппас, Пананотіс Суткос, Димітрос Віклас, Іоаніс Фокіанос та інші.

Кубертенівський етап в історії створення міжнародного олімпійського руху й Олімпійських ігор сучасності

Завершальним етапом на довгому п'ятівіковому шляху олімпійського відродження стала активна і плідна діяльність французького просвітителя П'єра де Кубертена [2, 3] і його однодумців і соратників: французів Жюля Сімона й Анрі Мартіна Дідона, американця Вільяма Слоена, росіяніна Олексія Бутовського, чеха Іржи Гут-

Ярковского, шведа Віктора Балька та інших [20, 23, 24].

Оскільки “кубертенівський” період підготовки до відродження Олімпійських ігор і практична реалізація намічених П. де Кубертеном планів досить детально описані в спеціальній літературі, ми відмітимо тільки основні події — віхи на цьому етапі.

Як відмічав сам П'єр де Кубертен [1, 13], кампанія, спрямована на відродження Олімпійських ігор, почалася 30 серпня 1887 р. після публікації статті, що звертала увагу французів на необхідність різносторонньої фізичної підготовки і повідомляла про створення Ліги фізичного виховання.

У 1888 р. вийшла у світ книга Кубертена “Виховання в Англії”, а в 1889 р. — праця “Англійське виховання у Франції”, в яких автор ділився своїми задумами [5].

Принципи, що лежать в основі ідеї відродження Олімпійських ігор і олімпійського руху, було викладено Кубертеном 1 липня 1888 р. на засіданні створеного в Міністерстві освіти Франції комітету із запровадження фізичних вправ. Після того, як у 1889 р. Кубертен побував на руїнах античної Олімпії, де колись проводилися Олімпійські ігри, його прагнення до їх відродження ще більше посилилося [1, 13].

Кубертен був переконаний у тому, що Олімпійські ігри в сучасних умовах повинні проводитися як масштабні заходи міжнародного характеру, а тому він прагнув залучити до вирішення цього глобального завдання громадських і спортивних діячів із різних країн, для чого в 1889—1890 рр. листувався з ними, зробив візити до Великої Британії і США, а крім того, в 1890 р. провів у французькій столиці міжнародний конгрес відповідної спрямованості.

П'єра де Кубертена обрали генеральним секретарем створеного Союзу спортивних товариств Франції. На асамблей цієї організації, що проходила в Парижі в 1892 р., в ході дискусії про спорт Кубертен зробив доповідь “Фізичні вправи у сучасному світі”, в якій уперше публічно прозвучала пропозиція відродити Олімпійські ігри в сучасних умовах.

Для практичної реалізації цих ідей Кубертен запропонував скликати в 1894 р. в Парижі міжнародний конгрес, на якому передбачалося підготувати проведення Олімпійських ігор і визначити поняття аматорства в спорті [4, 5].

За кілька місяців до цього установчого конгресу, в січні 1894 р., Кубертен розіслав у різних країн циркулярний лист, в якому підкреслював: “Передусім, нам необхідно зберегти в спорті принципи благородства і лицарства, що панували в ньому раніше, з тим щоб він продовжував

відігравати важливу роль у вихованні людей нашого часу, як це було в Стародавній Греції. Недосконалість людської природи завжди прагнула перетворити олімпійського спортсмена на оплачуваного гладіатора. Проте ці два підходи несумісні. Нам слід вибирати. Реформа потрібна, і нам слід обговорити її, перш ніж прийняти. Існують компроміси і протиріччя у любительських правилах, які належить розглянути на цьому конгресі. І останнє питання порядку денного: прохання санкціонувати, якщо не реалізувати, хоч би підготовку міжнародної угоди про відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах, щоб кожні чотири роки представники спорту всього світу збиралися разом і щоб дух міжнародної ввічливості був досягнутий завдяки лицарським і мирним поєднкам” [16].

Після асамблей Союзу спортивних товариств Франції П'єр де Кубертен твердо переконався в тому, що розвивати олімпійський спорт необхідно в міжнародному, а не національному масштабі [23]. Він активно розгорнув діяльність, спрямовану на залучення до роботи установчого конгресу, що мав відбутися, як можна більшої кількості різних спортивних організацій. У запрошеннях на цей конгрес Кубертен писав: “Відродження Олімпійських ігор на принципах і умовах, які відповідали б запитам сучасного суспільства, зробить можливою зустріч представників усіх народів світу кожні чотири роки. Ми сподіваємося, що ці миролюбні і благородні змагання будуть кращим вираженням духу інтернаціоналізму” [12].

Кубертен у діяльності з відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах багато запозичував з історії давньогрецьких Олімпійських ігор, їх організації і проведення. До цих традиційних елементів він додав ті, які потрібні були для задоволення надій сучасного людства, прагнучи надати цим Іграм інтернаціонального характеру, включити до програми більшу кількість видів спорту і затвердити принцип добровільної участі спортсменів-аматорів [10].

“Конгрес відродження Олімпійських ігор” відкрився 16 червня 1894 р. в Парижі у великому залі університету Сорbonni у присутності двох тисяч осіб. У його роботі взяли участь 79 делегатів від 49 спортивних організацій 12 країн [13]. На конгресі було сформовано Міжнародний олімпійський комітет (МОК) і прийнято Олімпійську хартію, згідно з якою на цю організацію покладалося забезпечення регулярного проведення Олімпійських ігор, турбота про те, щоб вони були гідними славної історії і високих ідеалів, заохочення зростання кількості установ, що сприятимуть проведенню змагань спортсменів-аматорів, керівництво любительським спортивним рухом і сприяння зміцненню дружби між спортсменами.

П'єр де Кубертен підготував і запропонував делегатам цього конгресу склад членів МОК. При цьому, щоб підкреслити значущість інтернаціонального характеру організації, на перше місце в назві не випадково Кубертен поставив слово “міжнародний”, а вже услід за ним — “олімпійський” [14].

До першого складу МОК увійшли 15 осіб: Дмитріос Вікелас (Греція), обраний президентом МОК; П'єр де Кубертен, якого обрали генеральним секретарем; Ернест Калло (Франція), Олексій Бутовський (Росія), Віктор Бальк (Швеція), Вільям Слоен (США), Іржи Гут (Богемія, Австро-Угорщина), Ференц Кемені (Угорщина, Австро-

Угорщина), Чарльз Херберт (Велика Британія), Артур Емпхілл (Велика Британія), Хосе Бенхамін Субіадур (Аргентина), Фердинандо Луккезі Паллі (Італія), Ріккардо Андріа Карафа (Італія), Максим де Бешкетуй (Бельгія), Леонард Кафф (Нова Зеландія) [5].

Головним рішенням установчого конгресу стала прийнята постанова про відродження Олімпійських ігор. Було затверджено місце проведення Ігор I Олімпіади 1896 р. — столиця Греції Афіни — і визначено їх програму. Також делегати конгресу прийняли рішення про те, що Ігри II Олімпіади пройдуть у 1900 р. в Парижі, а кожні наступні — з чотирирічним інтервалом у різних містах світу.

Література

1. Кубертен П. де. Олимпийские мемуары / Пьер де Кубертен. — К.: Олимп. лит., 1997. — 180 с.
2. Платонов В. Н. Олимпийский спорт: в 2 кн. / В. Н. Платонов, С. И. Гуськов. — Кн. 1. — К.: Олимп. лит., 1994. — 494 с.
3. Платонов В. М. П'єр де Кубертен / В. М. Платонов // Президенти Міжнародного олімпійського комітету. Життя і діяльність. — К.: Олімп. л-ра, 2000. — С. 21—56.
4. Платонов В. Н. Возрождение Олимпийских игр / В. Н. Платонов // Энциклопедия олимпийского спорта: в 5 т. / под общ. ред. В. Н. Платонова. — Т. 1. — К.: Олимп. лит., 2002. — С. 64—76.
5. Платонов В. Н. Олимпийский спорт: в 2 т. / В. Н. Платонов, М. М. Булатова, С. Н. Бубка; под общ. ред. В. Н. Платонова. — Т. 1. — К.: Олимп. лит., 2009. — С. 176—255.
6. Arvin-Berod A. Los enfants L'Olympic (1796—1896) / A. Arvin-Berod. — Paris: Les editions du cerf, 1996. — P. 19—130.
7. Bearman C. J. The Ending of the Cotswold Games / C. J. Bearman // Trans. Bristol & Gloucestershire Archaeol. Soc., 1996. C. XIV. — P. 131—141.
8. Burns F. Robert Dover's Cotswold Olympic Games: The Use of term «Olympic» / F. Burns // Olympic Review. — April, 1985. — P. 230—236.
9. Burns F. Robert Dover's Olympic Games / F. Burns. — Chipping Campden, England: Clouds Hill Printers, 2000. — 35 p.
10. Coubertin P. de. Le rétablissement des Jeux Olympiques / P. de Coubertin // Revue de Paris. — 1894. — 15 juin. — P. 170—184.
11. Coubertin P. Les Jeux Olympiques à Much Wenlock / P. Coubertin // Revue Athlétique. — 1890. — № 12. — P. 705—713.
12. Coubertin P. de. Olympism: Selected Writings / P. de Coubertin; ed. N. Müller. — Lausanne: IOK, 2000. — 864 p.
13. Coubertin P. Memorias Olímpicas / P. Coubertin. — Lausanne: Comite Olímpico International, 1979. — 142 p.
14. Coubertin P. Speech before the Parnassus Society / P. Coubertin. — Athens, 1894.
15. Furbank M. William Penny Brookes and the Olympic Connection / M. Furbank, H. Cromatry, G. McDonald. — Wenlock, Shropshire: Allsorts Colour Print, 1996. — 15 p.
16. Gorissen H. 100 Jahre Olympische Spiele der Newzeit / H. Gorissen // Verlag für Sports und Kultur. — 1990. — P. 14—17.
17. Graham P. The modern Olympics / P. Graham, H. Ueberhorst. — N.-Y.: Leisure Press, 1976. — 254 p.
18. Gray W. Devotion to worm? German-American loyalty on the issue of participation in the 1936 Olympic Games / W. Gray, R. Barney // Journ. Sport History. — 1990. — Vol. 17, № 2. — P. 214—231.
19. Greek Athletics // Historical review. — Athens: Ministry of Culture; General Secretariat for Sports, 1997. — 532 p.
20. Hoffmann S. La carrière du Pere Didon, Dominicain (1840—1900) / S. Hoffmann // These de Doctorat d'etudes letteres presentée devant l'université de Paris IV. — Sorbonne, 1985. — Vol. I, II.
21. Joachim K. The Olympian Games at Athens in the Year 1877 / K. Jachin // J. Olympic History (formerly Citius, Altius, Fortius). — 1997. — Vol. 5, № 3. — P. 26—34.
22. Kardasis V. The Olympic Games in Athens, 1896—1906 / V. Kardasis. — Alimos, Greece: Ephesus Publishing, 2006. — 292 p.
23. Lucas J. Baron Pierre de Coubertin and the formative years of the modern International Olympic movement 1883—1896 / J. Lucas // Ann. Arbor. Mich. — 1987. — 222 p.
24. MacAllan J. This great symbol: Pierre de Coubertin and the origins of the modern Olympic games / J. MacAllan. — Chicago: University Press, 1984. — 359 p.
25. Mullins S. William Penny Brookes and the Wenlock Games / S. Mullins. — Birmingham: Birmingham Olympic Association. — 1992. — 36 p.

26. *Rühl J. K.* Olympic Games in 19th century England with special consideration of the Liverpool Olympics / J. K. Rühl, A. Keuser // Contemporary Studies in the National Olympic Games Movement / Roland Naul (Ed.). — Frankfurt / Main, 1997. — P. 55—91.
27. *Svahn A.* The Olympic Games at Ramlösa in 1934 and 1936 / A. Svahn // Olympic Review. — 1984. — October. — № 204. — P. 752—758.

References

1. *Coubertin P. de.* Olympic memoirs / Pierre de Coubertin. — Kyiv: Olympic literature, 1997. — 180 p.
2. Platonov V. N. Olympic Sport: 2 book set / V. N. Platonov, S. I. Guskov. — Book 1. — Kyiv: Olympic literature, 1994. — 494 p.
3. Platonov V. M. Pierre de Coubertin / V. M. Platonov // Presidents of the International Olympic Committee: Life and activities. — Kyiv: Olympic literature, 2000. — P. 21—56.
4. Platonov V. N. The rebirth of the Olympic Games / V. N. Platonov // Encyclopaedia of Olympic Sport: 5 volume set. / Under the general editorship of V. N. Platonov. — Vol. 1. — Kyiv: Olympic literature, 2002. — P. 64—76.
5. Platonov V. N. Olympic sport: 2 volume set / V. N. Platonov, M. M. Bulatova, S. N. Bubka; under the general editorship of V. N. Platonov. — Vol. 1. — Kyiv: Olympic literature, 2009. — P. 176—255.
6. Arvin-Berod A. Les enfants d'Olympie (1796—1896) / A. Arvin-Berod. — Paris: Les Éditions du Cerf, 1996. — P. 19—130.
7. Bearman C. J. The Ending of the Cotswold Games / C. J. Bearman // Trans. Bristol & Gloucestershire Archaeol. Soc., 1996. C. XIV. — P. 131—141.
8. Burns F. Robert Dover's Cotswold Olympic Games: The Use of term «Olympic» / F. Burns // Olympic Review. — April, 1985. — P. 230—236.
9. Burns F. Robert Dover's Olympic Games / F. Burns. — Chipping Campden, England: Clouds Hill Printers, 2000. — 35 p.
10. Coubertin P. de. Le rétablissement des Jeux Olympiques/ P. de Coubertin // Revue de Paris. — 1894, 15 juin. — P. 170—184.
11. Coubertin P. Les Jeux Olympiques à Much Wenlock / P. Coubertin // Revue Athlétique. — 1890. — № 12. — P. 705—713.
12. Coubertin P. de. Olympism: Selected Writings / P. de Coubertin; ed. N. Müller. — Lausanne: IOK, 2000. — 864 p.
13. Coubertin P. Memorias Olímpicas / P. Coubertin. — Lausanne: Comite Olímpico International, 1979. — 142 p.
14. Coubertin P. Speech before the Parnassus Society / P. Coubertin. — Athens, 1894.
15. Furbank M. William Penny Brookes and the Olympic Connection / M. Furbank, H. Cromarty, G. McDonald. — Wenlock, Shropshire: Allsorts Colour Print, 1996. — 15 p.
16. Gorissen H. 100 Jahre Olympische Spiele der Neuzeit / H. Gorissen // Verlag für Sports und Kultur. — 1990. — S. 14—17.
17. Graham P. The modern Olympics / P. Graham, H. Ueberhorst. — N.-Y.: Leisure Press, 1976. — 254 p.
18. Gray W. Devotion to whom? German-American loyalty on the issue of participation in the 1936 Olympic Games / W. Gray, R. Barney // Journ. Sport History. — 1990. — Vol. 17, № 2. — P. 214—231.
19. Greek Athletics // Historical review. — Athens: Ministry of Culture; General Secretariat for Sports, 1997. — 532 p.
20. Hoffmann S. La carrière du Pere Didon, Dominicain (1840—1900) / S. Hoffmann // Thèse de Doctorat d'Etat ès lettres présentée devant l'Université de Paris IV. — Sorbonne, 1985. — Vol. I, II.
21. Joachim K. The Olympian Games at Athens in the Year 1877 / K. Joachim // J. Olympic History (formerly Citius, Altius, Fortius). — 1997. — Vol. 5, № 3. — P. 26—34.
22. Kardasis V. The Olympic Games in Athens, 1896—1906 / Vassilis Kardasis. — Alimos, Greece: Ephesus Publishing, 2006. — 292 p.
23. Lucas J. Baron Pierre de Coubertin and the formative years of the modern International Olympic movement 1883—1896 / J. Lucas // Ann. Arbour. Mich. — 1987. — 222 p.
24. MacAllon J. This great symbol: Pierre de Coubertin and the origins of the modern Olympic Games / J. MacAllon. — Chicago: University Press, 1984. — 359 p.
25. Mullins S. William Penny Brookes and the Wenlock Games / S. Mullins. — Birmingham: Birmingham Olympic Association. — 1992. — 36 p.
26. Rühl J. K. Olympic Games in 19th century England with special consideration of the Liverpool Olympics / J. K. Rühl, A. Keuser // Contemporary Studies in the National Olympic Games Movement / Roland Naul (Ed.). — Frankfurt / Main, 1997. — P. 55—91.
27. Svahn A. The Olympic Games at Ramlösa in 1934 and 1936 / A. Svahn // Olympic Review. — 1984. — October. — № 204. — P. 752—758.